

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De openbaring: Vintges en Van Leeuwen lezen Sartre

Vintges, K.; van Leeuwen, B.

Publication date

2008

Document Version

Final published version

Published in

Nieuwsbrief Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit van Amsterdam

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Vintges, K., & van Leeuwen, B. (2008). De openbaring: Vintges en Van Leeuwen lezen Sartre. *Nieuwsbrief Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit van Amsterdam*, 108, 8-9.

http://www.google.nl/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=2&url=http%3A%2F%2Fwww.hum.uva.nl%2Ftemplate%2FdownloadAsset.cfm%3Fobjectid%3D591D8E60-1321-B0BE-68963B6963F47EF0&ei=PGo7SrPtOYGL-Qae6OW4DA&usg=AFQjCNHRWg05nRnQDvYKVU1QB4o0IMi_eA&sig2=NPGdTXe9emXM5O4LL1hYLg

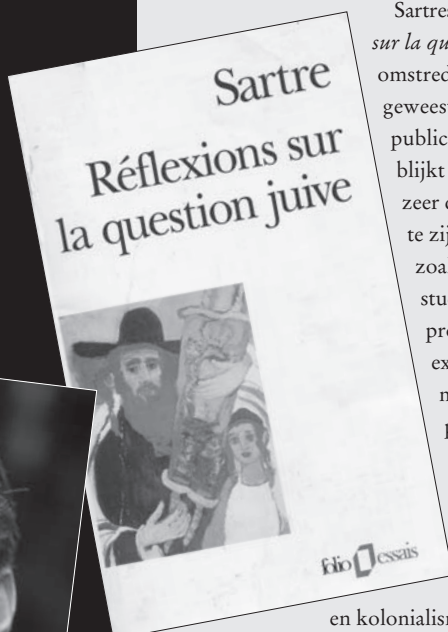
General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De Openbaring Vintges en Van Leeuwen lezen Sartre

Elke maand (her)leest een geesteswetenschapper een belangrijk werk voor het eigen vakgebied. Belangrijk omdat het toonaangevend of baanbrekend was, een grote discussie opleverde, omdat het werk alom erkend is in de canon of juist voor de recensent persoonlijk een openbaring betekende. De auteur van dienst geeft de pen door aan een collega elders binnen de faculteit. Volgende keer: Josef Früchtl, hoogleraar Filosofie van kunst en cultuur

Sartres boek *Réflexions sur la question juive*, omstreden als het is geweest sinds de publicatie in 1946, blijkt nog wel degelijk zeer de moeite waard te zijn bij herlezing, zoals wij deden met studenten in het programma 'Frans existentialisme in multicultureel perspectief.' Pas vrij recent wordt Sartre om zijn stellingname tegen racisme

en kolonialisme geherwaardeerd. Zo is Sartres voorwoord 'Orphée noir' bij de bundel zwarte poëzie van Léopold Sédar Senghor, waarin hij Senghor's pleidooi voor de *négritude*-beweging ondersteunt, voor sommige Afrikaanse intellectuelen aanleiding om Sartre te bestempelen als een Afrikaanse of zelfs 'zwarte' filosoof. Sartre bepleit in zijn teksten dat onderdrukte groepen de hen toegeschreven identiteit niet moeten ontlopen of ontwijken maar uitdrukkelijk op zich moeten nemen, in een politieke uitdaging van racisme en kolonialisme enerzijds en 'het abstracte liberalisme' anderzijds: beide benaderingen ontkennen de identiteit van de onderdrukten. Ook in zijn *Réflexions* formuleert Sartre deze boodschap.

Een bekend probleem van zijn opvattingen over de affirmatie van zowel *négritude* als de Joodse identiteit is dat beide door hem worden gezien als slechts tijdelijke fasen in de algemene strijd voor de klasseloze maatschappij: wanneer dit einddoel is bereikt zouden dergelijke identiteiten en vormen van identiteitspolitiek volgens Sartre niet meer nodig zijn. Frantz Fanon was erg ongelukkig met Sartres visie op de zwarte identiteit als slechts een tijdelijke fase op weg naar de socialistische revolutie, en ook Joodse commentatoren hebben Sartre hierom, terecht, fel bekritiseerd. Sartres benadering van de Joodse identiteit als louter een effect van het antisemitisme vormde een uitvloeisel van zijn specifieke toepassing van het Zelf-Ander schema van onderdrukking uit zijn hoofdwerk *L'être et le néant* (1943): elk menselijk bewustzijn

probeert de medemens tot Object oftewel Ander te maken, om zich zo als een Zelf te kunnen bevestigen. Dit model van onderdrukking vormde een te smal raster om recht te doen aan de geschiedenis van het Jodendom als culturele en religieuze identiteit, zoals Sartre later ook zelf toegaf.

De grote kracht van de *Réflexions* zit hem echter niet in de analyse van de Joodse identiteit maar in de analyse van de antisemit, die model staat voor de racist in meer algemene zin. Sartre beschrijft de existentiële keuze om een groep medemens tot één stereotiep Object te maken niet in psychologische termen, maar in termen van een existentiële houding. We hebben hier niet te maken met een opinie, aldus Sartre, alsof het hier slechts zou gaan om een smaakoordeel onder vele anderen. In plaats daarvan karakteriseert hij het antisemitisme als een passie en een wereldbeeld, meer specifiek als een keuze voor een bepaalde gevoelstoestand; die van de haat. In tegenstelling tot het besef van de verstandige mens dat zijn redeneringen feilbaar zijn en voor verbetering vatbaar, staat de antisemit vijandig tegenover elke verandering. Er is hier sprake van een angst voor de waarheid en een weigering om te redeneren. Men kiest de haat omdat de haat een geloof is, en men heeft zich daarmee met een sprong op een ander terrein geplaatst: men heeft zichzelf en de wereld een rotsvaste statuut gegeven. Wat schijnen discussies nu onbeduidend, wat voelt men zich nu op zijn gemak. Hiermee is zelfs een bepaalde frivoliteit gegeven. Zij 'weten dat hun redeneringen onbeduidend, aanvechtbaar zijn; maar daar hebben ze juist plezier in, om zo hun tegenstander te verplichten woorden ernstig te gebruiken... Zij hebben het *recht* te spelen. Ze houden er zelfs van om met het gesprek te spelen, want door dwaze redenen te geven, brengen ze de ernst van hun ondervrager in diskrediet... Als je ze te veel onder druk zet, dan sluiten ze zich in zichzelf op, en doen ze je op hoge toon verstaan dat de tijd van argumenteren voorbij is.'

Het boekje is weliswaar anekdotisch, essayistisch en geschreven in sneltreinvaart, maar de lezer krijgt het onbehagelijke besef werkelijk even door de ogen van de haat te kijken. Misschien het meest essentiële aspect ervan is dat het idee van de Ander (in dit geval de Jood) niet zozeer gebaseerd is op objectieve feiten, maar dat feiten nauwkeurig

worden geselecteerd en geconstrueerd om dat idee en de haat te voeden. Het zijn dus niet die feiten die tot het idee leiden maar andersom. En dat idee staat zo centraal in het leven van de antisemiet dat het zijn of haar hele persoonlijkheid doortrekt. Waarom deze keuze voor de haat? Omdat de antisemiet zichzelf zo in een manicheïstisch wereldbeeld ondubbelzinnig aan de zijde van het goede kan plaatsen en zichzelf bijgevolg als een goede substantie kan zien die niet hoeft te denken of te twijfelen. Daardoor geeft hij te kennen tot een elite te behoren, niet vanwege werk of verdienste, maar puur op grond van geboorte. 'Voor zijn superioriteit heeft hij absoluut het bestaan van de Jood nodig: aan wie zou hij zonder deze superieur zijn?'

Karen Vintges is universitair docent bij de leerstoelgroep Politieke en sociale filosofie, Bart van Leeuwen is docent bij de leerstoelgroep Politieke en sociale filosofie

Jean-Paul Sartre, *Réflexions sur la question juive*, Morihien. Parijs (1946)

SPUI25

Programma rond W.F. Hermans

21 mei, 17.00 uur

N.a.v. het verschijnen van een nieuw deel in de *Volledige Werken*

Vragen aan Frits Bolkestein

22 mei, 17.00 uur

Een initiatief van de Studievereniging Europese Studies

Amsterdam, global city of exile

22 mei, 20.00 uur

Een discussie over de rol die Amsterdam door de eeuwen heeft gespeeld als centrum voor bannelingen. Met Joep Leerssen, John Neubauer, Nausicaa Marbe en Abdelkader Benali (o.v.)

Zenobia, vorstin tussen oost en west

24 mei, 09.00 uur

Congres over de status van koningin Zenobia van de Syrische woestijnstad Palmyra

Hemel en Aarde (Holland Festivalprogramma)

26 mei, 20.00 uur

Over kunst, religie en ervaring. I.s.m. Het *Holland Festival* en *De Gids*, presentatie van het speciale nummer 'Hemel en aarde'

Hayden White

27 mei, 16.00 uur

Gesprek met de fameuze Amerikaanse literatuurwetenschapper en geschiedfilosoof

Waste Land (Holland Festivalprogramma)

28 mei, 20.00 uur

Drie jonge auteurs geven hun eigen visie op het begrip Waste Land.

FGW Nieuwsbericht Uitgelicht: Beperkt houdbaar

29 mei, 20.00 uur

M.m.v. Margriet Schavemaker, Joyce Goggin, Yra van Dijk, Esther Peeren

De Zin van Loutering (Holland Festivalprogramma)

2 juni, 20.00 uur

Over de zeven purgatorische uitgangspunten. In het kader van de twee voorstellingen van Emio Greco en Pieter Scholten wordt de zin van loutering onder de loep genomen

De wetenschap als motor voor de verlichting

3 juni, 20.00 uur

Een avond in samenwerking met het Historisch Café

Green Cross: The Earth Charter (Holland Festivalprogramma)

5 juni, 20.00 uur

Over mens en milieu. De bijeenkomst staat geheel in het teken van 'Earth Charter', een handvest voor het realiseren van een duurzame mondiale samenleving.

Taxatie oude boeken

6 juni, 14.00 uur

Een initiatief van Lisa Kuitert, in het kader van Amsterdam Wereldboekenstad

Writing Europe II, Cities of exile: De rol van intellectuelen - daar en hier

6 juni, 20.00 uur

Over de rol van intellectuelen in de tien voormalige communistische landen die deel uitmaken van de EU en enkele Balkanlanden die nog in afwachting zijn van het EU-lidmaatschap

Siri Hustvedt: Het verdriet van een Amerikaan

9 juni, 20.00 uur

Een avond n.a.v. het verschijnen van de nieuwe roman van deze bijzondere Amerikaanse schrijfster

Presentatie The Low Countries

11 juni, 20.00 uur

Presentatie van *The Low Countries* no. 17, het jaarboek van de Stichting Septentrion, over Nederlandse en Vlaamse cultuur

MacFarlane

12 juni, 20.00 uur

Een avond met Robert MacFarlane, docent aan Cambridge University en 'Young Writer of the Year' volgens *Times*. Aanleiding is het verschijnen van zijn boek *De laatste wildernis*, een lyrische ode aan de natuur.

Voor meer informatie en aanmelden: www.spui25.nl